

Rudi Reichmann

Spomini na Spodnji Plavž

Kadar so starega Goža vprašali, kje je Spodnji Plavž, je vedno odgovoril: »To je tam, kjer pozimi ni sonca, poleti pa lune ni!« In prav je imel, saj tam zima traja kar sedem mesecev. Spomnim se, da smo šolarji in šihtarji zjutraj do pasu gazili sneg, saj ga manj kot meter nikoli ni bilo.

Pred Goževo hišo
na Spodnjem Plavžu okoli leta 1895.
(R. Reichmann)

No, ta Spodnji Plavž je zaselek na desnem bregu Save in je najzahodnejši del Jesenic. Leta 1939 je bila tam zgrajena zadnja hiša, deseta po vrsti in danes jih je še vedno samo deset. Življenje je bilo težko. Elektrike in vodovoda nismo imeli. Vodo smo imeli, saj je imela vsaka hiša svojo šterno, ampak ob sušnih obdobjih je je zmanjkalo in morali smo ponjo v Savo, ki je bila za nekatere oddaljena 200, za druge več kot 400 m. In ženske so morale v Savi splakovati perilo. Trgovine tam ni nikoli bilo pa tudi

gostilne ne. S tem pa ne rečem, da se ni nikoli nihče veselo primajal in kakšno zapel. Imeli smo pa dva kmeta. Eden je bil moj sorodnik, pri hiši se reče pri Gožu. Menda je bila nekoč ob hiši kača gož in od tedaj to ime. Drugi kmet je bil Robič, pri hiši pa se reče pri Žvagnu. Imeli so dosti polja in ker je bilo pri hiši pet sinov in dve hčeri, so zlahka pokosili še rovt, ki so ga imeli tam, kjer je danes slavno smetišče. Najprej so kosili, potem pasli. In ko so sinovi počasi odšli od hiše, so rovt opustili. Svisli so še nekaj časa stale in se jih še jaz spomnim. Od tod ime Žvagnov rovt in ne Mala Mežakla, kot so prišleki dali temu rovtu ime. Ker pa so zgradili avtocesto na rodovitnem polju in ne na levem bregu Save, kjer je povsem nekoristno zemljišče, sta morala kmeta opustiti to dejavnost in si poiskati drugo delo.

Ob Goževi hiši
okoli leta 1925.
(R. Reichmann)

V drugi razred sem začel hoditi, ko se je začela druga svetovna vojna. Tisti čas zame ni bil prav nič otroški, saj smo bili lačni in živeli smo v večnem strahu. Podnevi so okoli hiš hodili belogardisti in po njih iskali partizane, ko pa je padel mrak, so prišli partizani po hrano in razdelit naloge, ki so jih starši morali opraviti. Včasih je šla v gmajno cela »fasenga«, mi pa smo morali po Koroškem prositi in »tavšati« žeblje, da smo se lahko preživeli.

No, vojna se je končno nehala in vsi smo bili veseli UNRA paketov in belega kruha. Leta 1948 smo se preselili v blok, ki je bil kot drugi zgrajen na Plavžu. Veselje je bilo tudi tokrat nepopisno, saj smo končno imeli elektriko in iz pipe je tekla voda.

Moj oče je bil športnik: igral je nogomet z Jožem Gregorčičem, Viktorjem Brunom in eden Korenovih je bil zraven. Zato sem se tudi jaz moral izkazati. Že v rosnih letih sem začel s smučarskimi skoki na Bratstveni skakalnici v Kurji vasi. Družbo mi je delal Vavhov Janez, ki je bil tudi dober skakalec, pa starejših se tudi spomnim: Buča Razingar na primer. Pokazati pa nam niso nič hoteli, nam mladim.

Pozneje smo bolj resno skakali z Janezom Goriškom, Lojzetom Gorjancem, Petrom Križajem. Moj trener je bil Karel Klančnik. Ker me je čakala vojaščina, sem moral za dve leti prekiniti smučanje. To mi je vzelo voljo in sem prenehal.

Da se vrnem nekoliko nazaj: oče je bil bolj kot športnik celo življenje glasbenik. Igral je harmoniko v kavarni Novak z Radom Klečem, Francem Čelesnikom, Ludvikom Vebrom in Pepijem Medveščkom. Tako je tudi mene naučil, da sem že pri štirih letih znal celih pet viž. Pozneje je harmoniko poučeval doma in seveda sem med učenci moral biti tudi jaz, da sem pobral kľofute, ki so bile zaradi napak namenjene drugim. Ubrnil sem se tako, da sem harmoniko enostavno prenehal igrati, mama pa me je obvarovala tako, da me je dala učit violino v glasbeno šolo, kjer so me učili kar vsi trije očetovi kolegi, ki so bili na šoli profesorji: od treh do štirih Kleč, od pol petih do pol šestih Čelesnik in nato še Medvešček. No, ti možje me ravno topli niso, ampak zmatrali so me pa tako, da me je bolela brada pa še obe roki. Edini pozitivni rezultat te šole je bil, da sem tam srečal Rudija Šeligo in sva postala najboljša prijatelja. Ker so nama dali nalogo, da sva igrala v duetu, sva doma vadila in Rudi je s čevlji tako močno držal takt, da nama je spodnja stranka trkala po stropu. Ampak ker ni trkala po taktu, sva počasi prenehala; pa ne samo tisti dan, ampak nasploh. Odločila sva se, da bova raje pisatelja. Za začetek literarne umetnosti je Rudi doma sestri izmaknil nekaj ljubezenskih pisem. Vedno je s seboj imel rdeč svinčnik in je popravljaj napake, da je bilo vse rdeče. Bolj kot popravljala sva se smejala neumnostim, ki so jih strastno izlivali na papir. Nekdo je napisal: »Draga N....., ob naskoku ljubezni ti sporočam, da sem se zaljubil vate!« Da dol padeš, pravijo Korošci. No, pozneje, ko je Rudi hodil v Tolmin na učiteljske in kakšno soboto prišel domov, mi je vedno pokazal pisma, ki jih je on pisal svoji S...., češ, glej, kako se piše! Nisem vedel, ali osvaja njo ali kar cel Pariz. Njegovega pisanja nisem razumel in takrat sem se odločil, da tudi pisatelj ne bom, saj na tako majhnem območju, kot je Plavž, ni prostora za dva literata. Rudi pa je vztrajal in ne zaman. Postal je eden najboljših sodobnih pisateljev v Sloveniji.

Ni mi bilo žal, da sem se že 1946. leta priključil slikarski sekciji »Domači likovniki« (DOLIK). Lansko leto septembra sem se spomnil svoje 60-letnice pri Doliku, se obdaril in nazdravil žal kar sam. Zadnja leta sem zaradi bolezni res bolj pasivni član. In enkrat mora človek tako ali tako v pokoj. S tem pa ni rečeno, da čopiči počivajo. Še dobro se

spomnim, kako je likovni klub DOLIK dobil svoje ime. V letu 1946 smo se na enem od sestankov odločili to uresničiti. Bilo je več predlogov. Alojz Višnar je predlagal, da bi uporabili okrajšavo od »Domači LIKovni UMetniki«, tako bi dobili ime DOLIKUM. Gospod Ivo Koželj, naš član, ki je bil farmacevt, je temu odločno nasprotoval, rekoč, da bi to zvenelo preveč latinsko. Da je dovolj, da smo samo Domači LIKovniki. Pri tem je vztrajal in pri tem je ostalo do danes.

Za konec naj obiščem še tistih šest slovenskih hiš na spodnjem Plavžu. Prav nič jim ne zavidam, da vohajo smrad s smetišča in gledajo nesnago, ki se vleče prav do podnožja Žvagnovega rovta.

Žvagnov most
okoli leta 1970.
(A. Svetina)